

A NÉMET MUNKANÉLKÜLISÉG LEKÜZDÉSE

KÖZEL hat és fél millió munkanélkülivel vette át a nemzeti szocializmus az uralmat Németországban. Tekintettel arra, hogy a munkanélküliek nagyobbik fele családos ember, több gyermeknek az atyja, el lehetett mondani, hogy minden harmadik ember német földön az állam kenyerét ette, amennyiben tisztán a közjó kegyéből és pénzéből élt — minden ellenszolgáltatás nélkül. Mert amit jövedelméből az elmúlt esztendőben esetleg a munkanélküliség ellen való biztosítás címén befizetett az állam pénztárába, alig számított a tengernyi pénzben, amibe a munkanélküliek eltartása a közpénztáraknak került. 1932-ben kerek hárommilliárd márkát áldozott a németiség e célra...

A nemzeti szocializmus hatalomra való jutása után rögtön kijelentette, hogy első és legfőbb feladatának tartja a munkanélküliség leküzdését. Másként nem is cselekedhetett, mert ígérete kötötte e probléma megoldására. De politikai ösztöne is parancsolólag a homlokterbe vetette ezt a kérdést, mert nyilvánvaló volt, hogy a hatalom megőrzésének egyik elengedhetetlen feltétele volt és marad, kenyeret és munkát adni minden németnek, aki dolgozni akar és tud. A marxizmus minden más bűne mellett azért járta le magát, mert a gazdasági válsággal szemben tehetetlennek bizonyult. A kommunizmus pedig sohasem érvényesülhetett volna oly nagy mértékben Németország politikai életében, ha a munkanélküliség Hitler fellépése előtt nem készítette volna a gazdasági válság áldozatait táborába. Aki tehát a kommunizmust sikerrel akarta leküzdeni és aki a marxizmust el akarta fojtani, annak első kötelessége volt — munkát adni. Hitler Adolf látszólag mindig tudatában volt eme feladatának. Programját a régi rendszer ellen és az ő saját elgondolása mellett a következő mondatban foglalta össze: Senkinek sincs joga részt követelni a mások jövedelméből, de minden német joggal megkövetelheti, hogy az állam kenyeret és munkát biztosítson számára. Tehát Hitler elítélte a munkanélküliek segítségét a mások pénzéből, ellenben nemzeti kötelességgé emelte a munkaalkalmak megeremtését. De egyúttal megmutatta, amit addig a nagy világ nem tudott, hogy nemcsak pénzzel lehet a munkanélküliséget leküzdni, hanem a nemzeti érzés, a nemzeti lelkesedés fokozásával is. Az ő elmélete szerint a válságnak nemcsak tisztán anyagi okai vannak, nemcsak a politika bekapcsolódása a gazdasági életbe idézte elő a páratlan bajokat, hanem lelki okok és elgondolások is, amelyeket talán a következő fogalmakba lehet összefoglalni: elkedvetlenség, reménytelenség, közönyösség, bátortalanság. Valóban a közeli múltba tekintve, legalább Németországot illetően, konstatálni lehet, hogy a világválság hullámai éppen német földön akadálytalanul rombolhattak, mert a tőke nem mert új befektetésekbe fogni, mert a kereskedelmi világban nem élt többé a remény, hogy a viszonyok hamarosan megváltozhatnak, mert egy része az ipari világnak immár közönyösen nézte az idők és események változatait és többé nem volt érezhető tényezője földünk gazdasági forgalmának. 1932 végén a helyzet úgy festett Németországban, hogy a kommunizmus vörös, vagy a gazdák

nihilizmust hirdető fekete zászlója jelentősebbek voltak, mint a republikajelvényei. Még jobban lefelé a lejtőn nem sülyedhetett a birodalom. Már kilenc-tízmillió munkanélkülivel számoltak 1933 végéig. Tagadhatatlan, hogy a nemzeti szocializmus éppen a munkanélküliségnek köszönhette nagy sikereit. Az emberek úgy gondolkodtak, hogy a régi rendszer alatt minden csak rosszabbá válhat, de javulásra nem kerülhet a sor. Viszont úgy vélték, a nemzeti szocializmus van arra hivatva, hogy valami újat teremtsen. Az emberi szívekben örökké élő remény készítette a tömeget, hogy Hitler felé forduljon. Hitler pedig vállalta a felelősséget a remények beváltására és kormányralépése óta szakadatlanul küzd a munkanélküliség ellen. Láthatóan sok és nagyjelentőségű eredménnyel, amit a következő statisztika beszédesen bizonyít.

Munkanélküli volt: 1933febr.28-án, 1934febr.28-án, a csökkenés %-ban

Munkás	5,412.764	2,952.900	2,459.864	45-5%
Alkalmazott	588.194	420.878	167.316	28.4%
összesen ...	6,000.958	3,373.778	2,627.180	43.8%

Ez volt az első esztendő sikere. Március közepén megkezdette a nemzeti szocializmus második hadjáratát a munkanélküliség ellen. Reinhardt pénzügyminiszteri államtitkár számítása szerint 1934 július végén vagy kétmillió és 1936 nyarán már csak vagy százezer munkanélküli lesz német földön, vagyis a legközelebbi három esztendő után minden németnek lesz tisztos munkája és kenyere. Ha ez a számítás bevalik, akkor a hitlerizmus végleg megalapozhatja hatalmát, a legkisebb tévedés azonban felboríthat mindent. Tündöklő erénye Hitler tervének, hogy teljesen háttérbe tolja a mindenütt érezhető világválságot és tisztán nemzeti alapon keresi a bajok orvoslását, hibája, hogy kizárólag a munkanélküliséget próbálja leküzdeni és nem annak forrását elzárni. Mert ily módon talán lehetséges lesz pillanatnyira a sínylődőknek munkát szerezni, de lehetetlen lesz a munka és a kenyér állandóságát biztosítani. Amelyik órában tehát Hitler néhány esztendő múlva talán világgá fogja hirdetni, hogy a harmadik birodalomban a munkanélküliség megszűnt, éppen abban az órában kezdetét veheti egy másik, reá és pártjára nézve végzetes válság, a munka teljes elértéktelenedése. Szükségképpen erre a következtetésre kell jutnunk, ha egymással szembe helyezük a nemzeti munkaalkalmaknak megteremtését és a gazdasági világválságot.

A NEMZETI MUNKASZERZÉS. A republika a munkaszerezés problémáján bukott meg. Vezető államférfiai majd minden ellentmondás nélkül a gazdasági világválságot okozták a német ipar és kereskedelem hanyatlásáért. Tehették, mert a szakértők minden nemzet sorából, a világ minden sarkából nekik adtak igazat. Miután a világforgalom majd kétharmadát veszítette régi erejének, nem volt nehéz a felelősséget mindenhol keresni, csak a saját táboraikban nem. De a republika emberei még a különben improduktív, de azért az ország érdekeit szolgáló munkákat is kerülték, mint új utak építése, folyók szabályozása, középületek felújítása, mert szerintük olyan célokra minden fedezet hiányzott. Tényleg a birodalom háztartásában

mind több hiány mutatkozott, a kísérletek új adókkal vagy a már meglevők emelésével balul ütöttek ki, külföldi vagy belföldi kölcsönre gondolni sem lehetett és Luther doktor, a birodalmi bank akkori elnöke, idegenkedett minden részesedéstől a munkaszerzés terén. Az a hatalmas lelkesedést hullám, amely Hitlert és társait a magasba emelte és számukra a hatalmat belátható időkre biztosította, egy új világot teremtett, a bizalom világát az új korszak vezetője irányában. Hogy a nemzeti lelkesedés micsoda erőpróbákra képes, ismeretes a történelemből. Hitler erre az egyszerű, még soha csalódást nem okozó tételre alapította a maga munkaszerző tervét. Nem igaz, mondotta, hogy az államnak nincs pénze a munkanélküliek foglalkoztatására, ellenben csak az igaz, hogy az állam éppúgy, mint az egyes vállalkozó, fél a beruházásoktól, amelyeknek fedezetét előbb-utóbb mégis csak meg kell teremteni. Nem igaz, folytatta, hogy az ipar pang, hogy a kereskedelemnek nincs elegendő tere a működésre, ellenben való, hogy az embereknek nincs kedvük és bátorságuk a fokozott ipari termelésre és a szélesebb körű kereskedői munkásságra. Ebből a gondolatmenetből született meg új munkaszerző terve, mely két részből áll. Az államnak előírja, hogy sorra valósítsa meg a részben már rég szükségesnek érzett, minduntalan fedezet híján elhalasztott közmunkákat, részben pedig készítsen új terveket minden tekintet nélkül azok közvetlen hasznohozó voltára. Az ipart és a kereskedelmet pedig felhívja, hogy termeljen fokozott erővel, termeljen tekintet nélkül a fennálló szükségletekre, töltsen raktárait új áruval, valósítsa meg régi kívánságait és terveit, bővítse ki telepeit, vásároljon új gépeket és dolgoztassa munkásait úgy, mintha künn a nagy világban a gazdasági élet valóban virágoznék. Hitler szózata megtöltötte a német világot optimizmussal: amit a vezér kívánt, megvalósult és Németország rövid pár hét után úgy festett, mintha a munkanélküliség keserű esztendei nem nehezedtek volna egész életére. Dolgozni kezdett a német világ az egész vonalon. Az állami terveket maga Hitler készítette, vagy legalább is nagy vonásokban ő adta az utasításokat, megkezdődött a hatalmas autóutak építése, amelyek be fogják hálózni egész Németországot és miután majd minden keresztezés nélkül épülnek, lehetővé fogják tenni az ideális gyors közlekedést. És az autóutak mellett előtérbe nyomultak a többi, a múltban egyre halogatott közmunkák, mint csatornák építése, mocsaras területek lecsapolása, új hidak, új középületek, újítások a Keleti- és az Északi-tenger partjain, visszaszerzése az Északi-tenger árjától elrabolt területeknek, Berlinben új földalatti vasút építése, ami összevissza több százezer kéznek fog hosszú időre munkát biztosítani. Természetesen az új munkákkal együttjár az ipar több ágának foglalkoztatása, máris milliós megrendelések történtek a vasipamál, szóval az állam kezdeményezésére egyszerre föllendült nagy körzetekben minden, ami a munkanélküliség csökkenésével összefügg. A piacok felvevő képessége növekedett, vele a közönség vásárló ereje valószínűleg erősödött és a statisztika minden téren az idők javulását mutathatta.

Hasonló a kép az ipari élet minden ágában, amely a magánvállalkozással függ össze. Hitler óhajára megkezdődött a több-gyártás,

mindenfelé új munkaerőket állítottak be és amikor az újságok kezdtek naponta közölni, hogy melyik gyár hány új munkással próbál szerencsét, nem mert egy vállalat sem kitérni a nemzeti kötelesség alól. A dolog nem ment könnyen, mert nem egy helyütt a tőke hiányzott, vagy legalább is a vállalatok vezetői az utolsó esztendőben felesleges pénzüket inkább a bankokban helyezték el és nem fektették be gyáraikba. Most a közvélemény nyomása alatt siettek folyósítani tőkéjüket és követték a többiek példáját. A bankok kimutatásaiban egyre fogyott a betétek nagysága, milliók kerültek újból forgalomba és vándoroltak készáru alakjában a raktárakba. Ennek megfelelően emelkedett Németország nyers anyag bevitele és süllyedt, egyre süllyedt a birodalmi bank aranykészlete, a papírpénz fedezete, de mert a külföld nem nyugtalankodott és a német valuta értéke nem csökkent, a német birodalom pénzét illetően nyugodtan pillanthatott a jövőbe. Helyesebben mondván a német valuta mögött ma már nem a Reichsbank aranya, hanem egyesegyedül a Hitler-kormány erős keze áll. A nemzeti szocialista kormány külpolitikai értéke fölött különbözők lehetnek a vélemények, valutáris értéke azonban elég nagy és védi minden rázkódástól a német pénzt.

Mégis az itt vázolt jelenségek a munkanélküliség ellenes harcban — nyugtalanítók. Itt nem normális, a gazdasági viszonyokból adott fokozott tevékenységről van szó, amely a többkereslet természetes következése, hanem egy mesterségesen előteremtett, nem egészséges alapokon nyugvó konjunktúráról, amelyet még bizonyos ideig tartani, sőt talán fokozni is lehet, de végzetes következései előreláthatóan be fognak következni. Szakértők számítása szerint Németországnak árukészlete már oly nagy, hogy kerek négy esztendeig ki tudná elégíteni a belföldi piacot még akkor is, ha annak felvevő képessége száz százalékkal növekednék. A kivített erőszakosan fokozni csak tetemes veszteséggel lehetne és akkor is csak rövid ideig, úgy hogy az ipari vállalatok kénytelenek lesznek belátható időben — leépíteni. Ha e lépéstől őket egyidőre nem ugyan a ma még mindig uralkodó optimizmus, mint inkább a nemzeti érzés, hogy nem szabad a gazdasági gyógyulást zavarni, vissza fogja tartani, lassan mégis kénytelenek lesznek anyagi erők hiányában a gyártási tempót csökkenteni és ha azonnal nem is bocsátani el munkásokat, de legalább azok munkaidejét leszállítani. Improduktív munkát végeztethet az állam tetszése és belátása szerint, a nagytőke arra teljesen képtelen, mert köteles az önfenntartás gondolatától vezetettve, vagyónát kamatoztatni.

Arra a kérdésre, vajjon honnan teremti elő az állam a munkalkalmak megteremtésére és fenntartására szükséges milliókat, már könnyebb a felelet. A birodalmi bank, most már a nemzeti szocialista Schacht doktor vezetésével hajlandónak mutatkozott esztendőként egymilliárd márkát kölcsönképpen az állam váltójára folyósítani. A német takarékpénztárak betétállományukból máris másfélmilliárd márkát ajánlottak fel és a többit az állam maga adja előlegképpen — jobb idők reményében. A birodalom háztartása teljesen egyensúlyban van, bevételek és kiadások fedik egymást, csak rendkívüli kiadások címén terheli a birodalmat most már vagy nyolcmilliárd márka,

amelyből esztendőnként egymilliárdot akarnak törleszteni. E gazdálkodás következtében erősen megszorodott az ezüstpénz forgalma, ma 1.4 milliárd, majdnem a fele a papírpénz forgalmának. Miután a legkisebb papírpénz ma a 20 márkás, de az is felette megszorított mértékben és utána mindjárt az 50 márkás következik, a napi pénzforgalom tisztán ezüstben játszódik le. A következő hónapokban közforgalomba kerülnek az új két- és ötmárkás ezüstpénzek, amelyek kisebbek, tetszetősebbek és könnyebben kezelhetők lesznek, mint a mostaniak és akkor valószínű, hogy újabb, jelentős ezüstpénzmenyiségek fogják a papírpénzt még jobban kiszorítani. Az ezüstpénz lassan belföldi valutává válik és talán ily módon sikerülni fog a papírpénz fedezetét emelni vagy legalább is mai magasságában megtartani. De akár sikerülnek e pénzügyi tervek, akár nem, Hitler akarata szerint a következő három esztendőben — Hitler négy esztendő alatt kívánja a munkanélküliséget teljesen leküzdeni, amiből egy esztendő már elmúlt — fenn fog maradni a mai kísérleti rendszer, amely nem válogat a munkatervekben, hanem foglalkoztatni próbál minden németet, akinek még nincs biztos kenyere. A már fennálló tervekhez minduntalan újak társulnak, hisz minden provinciának, minden nagyobb városnak, minden kerületnek voltak a múltban titkos kívánságai, amelyeket hangosan nem is mertek kifejezésre juttatni. Technikai csodaművek mellett Németország a hitleri elgondolás szerint néhány év múlva kétségkívül a legjobb utakkal, a legcélszerűbb csatornarendszerrel, amely folyóit egymással összeköti és a nagy víziutakhoz csatolja, és a legszebb középületekkel dicsekedő állammá lesz. Vájjon mi történik akkor a munkásokkal, akik ezt a csodát valóráváltották és a harmadik birodalmat berendezték...?

Nem minden szándék nélkül hiányzik a fentebbiekből a gazdasági, helyesebben szólva a földmunkások sorsa. Bár Németországban az agrár érdekek mindig domináltak és a birodalom kereskedelmi politikáját messzeérezhetően befolyásolták, egy államférfiú sem értékelte oly magasra a mezőgazdaságot, mint Hitler. Számtalanszor kifejtette, hogy a nemzeti szocializmus uralmát elsősorban a gazdákra építi, a föld népére, amely a nemzetfenntartó elemek között az első helyet foglalja el. Az új rendi alkotmány első pilléréül máris megalakult a gazdák rendje, számos privilégiummal megajándékozva, biztosítva az apró birtokot is a szétdarabolástól és mindennemű végrehajtástól. A régóta megálmodott remény, hogy egykor Németország abban a helyzetben lesz, hogy a lakosságot a saját terményeiből élelmezheti, valórávált és ha a birodalom kereskedelmi érdekei miatt nem is zárhatja el határait Európa agrárállamai elől, a német termények ma a legmesszebbmenőbb vámvédelemben részesülnek. Németország lakosságának összes rétegei közül éppen a gazdavilág tekinthet bizalommal és reménnyel a jövőbe, mert az állam a saját léte érdekében mindent el fog követni, hogy a gazda még a világválság hullámverése közepeit is megtalálja számítását. Komoly munkanélküliség a mezőgazdasági munkások soraiban nem is létezik, 1933 február utolsó napján pontosan 284.884 volt a számuk és egy esztendővel később csak 99.122. Amint az ipart a nemzeti lelkesedés kötelezte új munkaerőket beállítani,

éppúgy a mezőgazdaság is kötelességének tartotta a munkanélküliek foglalkoztatásáról gondoskodni. Tekintettel az elért eredményre és még sokkal inkább a gazdavilág óhajára a mezőgazdasági munkásokat kivonták a munkásbiztosítás kötelezettsége alól. A gazdavilág addig panaszkodott a szociális terhek miatt, amíg meg nem hallgatták panaszát. Veszteség voltaképpen csak a munkásbiztosító pénztárt érte és nem a munkanélkülieket, mert a német mezőgazdaság tényleg abban a helyzetben van, hogy összes munkásainak kenyeret adhat. Valóban a munkanélküliség ellenes harcban a tiszta agrárkerületek voltak az elsők, amelyek büszkén jelentették, hogy elfogytak — a munkanélküliek. A hitlerizmus harca a munkanélküliség ellen tehát nem a mezőgazdasági munkásokon fog megfordulni, hanem az ipari és még inkább az úgynevezett ki nem képzett munkásokon. Ez utóbbiak száma 1933 február 28-án 1,300.542 volt és egy esztendővel később 805.416. A tömeges új munkaalkalmak dacára csak 38 százalékkal sikerült a számukat apasztani...

A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS. A munkásbiztosítást a politika szülte, miután joggal és okkal attól tartott, hogy a foglalkozás nélküli tömegek, miután megélhetésükről gondoskodni nem tudnak, forradalmi jelenségeket fognak szülni. Természetesen elsősorban az iparúzó államokban. Az agrárállamokban egyszerűbb a helyzet, a munkásokat nem nehéz a mezőgazdaságban elhelyezni, ahol azok legalább is a főszezonban elegendő kenyérkereseti lehetőségre találnak. A német republika annál könnyebben belekapcsolódhatott az új helyzetbe, hiszen ha nem is volt tisztán szocialista, mégis a szocializmus vitte benne sokáig a főszerepet. Az új hivatal (Reichsanstalt für Arbeitsvermittlung und Arbeitslosenversicherung) tisztán modern példák után indult és szervezésében a már fennálló szociális berendezésekre, mint például a betegsegítő pénztárakra, amelyek a járulékok összegyűjtéséről gondoskodnak, támaszkodik. A munkaadó és a munkás együttesen a bér hat és fél százalékát fizetik hetenként a munkásbiztosítás javára és a munkás, ha elveszíti állását, legfeljebb 26 hétig, vagyis fél esztendeig fizetésének 40—60 százalékát kapja segítségképpen. E 26 hét közül feltétlen kötelező csak az első hat hét, a többi a család vagyoni helyzetének felülvizsgálásától függ, ami a legtöbb esetben persze csak pusztán formalitás. Családos munkásoknál a havi segítség átlaga 55.55 márka, nőtleneknél 32 márka. A 26 hét elteltével a munkásbiztosítás kötelezettsége megszűnik, de azért a munkanélküli nem marad segítség nélkül, mert áteszik a munkanélküliség második osztályába, amely tisztán állami pénzből egy esztendeig ugyanazokat a tételeket fizeti ki, mint a munkásbiztosítás. Ez az átmeneti osztály követelte a múltban a legnagyobb anyagi áldozatot az államtól, mert fedezete egyáltalában nem volt. A gazdasági válság kezdetekor 1929-ben csak pár százezer márkáról volt szó, de a kiadás esztendőnként legalább is 50 százalékkal gyarapodott és 1932-ben meghaladta az egymilliárdot. Ha az átmeneti esztendő is elmúlik és a munkás még mindig nem tud elhelyezkedni, az állam ugyan leveszi róla a kezét, de azért az éhenhalás még nem következik be, mert a munkanélküli immár a községi jólétkonyság

hatáskörébe kerül és a városoknak, meg a többi törvényhatóságoknak a kötelessége róla gondoskodni. A szegényalap tovább fizeti a munkásbiztosítás tételeit, most már minden időbeli korlátozás nélkül, a ma még mindig majd két és fél millió munkanélküli között vannak százezrek, akik immár 3—4 esztendeje élnek a szegényalapról és ha megöregedtek, élni fognak halálukig, mert ma az ifjúság vezet, a 40—45 éven felüli munkások csak kivételesen tudnak új kenyérhez jutni. Szóval éhen nem halhat senki német földön.

A feloszlatott szakszervezetek szerepét a nemzeti munkásfront vette át, amely máris soraiban egyesíti a birodalom összes munkásait. Az új munkásfront azonban sohasem lesz abban a helyzetben, hogy irányítsa a tömegeket. A szakszervezetek elsősorban politikai alakulások voltak, amelyek mintegy kiegészítették a munkáspártok agitációját, nem egyszer még a maguk számára követelték a politikai vezetést is, amíg a nemzeti munkásfront, mint a még létező egyetlen párt, a nemzeti szocializmus szerve, politikától mentesen akarja hívóit vezetni, ami pedig nem biztosítja a feltétlen fegyelmet, nem az érdeklődést, amely nélkül pozitív eredményeket nem lehet felmutatni, nem az odaadást és a pártszeretetet. Maga a nemzeti munkásfront is, amelynek élén a hitlerizmus legtapasztaltabb férfiai állanak, érzi szervezetének eme hiányait. Ez okból akar többet nyújtani, mint amennyit a múltban a szakszervezetek híveiknek adtak. Egyik oldalhajtása a nemzeti munkásfrontnak a *Kraft durch Freude* című szervezet, amely olasz mintára a munkásnak pihenő idejére szeretne elegendő szórakozást olcsó áron nyújtani. A berlini népszínház az ő berendezkedése 5000 ülőhellyel, ez a szervezet gondoskodik a munkás nyaralásáról, még pedig úgy, hogy a családja abban az időben se szenvedjen hiányt és a programjába vette népkönyvtárak létesítését, a téli hónapokban színházak látogatását és így tovább. Kétségtelen, hogy mindezt a tömeg szívesen fogadja, népszerűvé teszi szemében a nemzeti szocializmust és gyorsan feledteti a múltat. A munkásokról való gondoskodás a harmadik birodalom óta tehát magában foglalja a munkásbiztosítás és a szórakozás, az üdülés összes lehetőségeit is. Ha az ember végighallgatja a *Kraft durch Freude* vezetőinek terveit, nem tudja, min csodálkozzék inkább, a tervezők fantáziáján vagy az új korszakon, amelynek állítólag a küszöbén állunk. A Rajna partjain, a Keleti- és az Északi-tenger hullámaintól övezett területeken előbb sáttortáborok, később valóságos kőházak fognak keletkezni, amelyeknek egyetlen célja lesz a német birodalom összes munkásainak olcsó nyaralást biztosítani. Az állami hozzájárulás mellett a fürdőzés csak fillérekbe fog kerülni, amit a munkás már csak azért is áldozhat majd egészsége fenntartásáért, mert a munkaadók kötelesek lesznek munkásaikat a szabadság idejében is fizetni. Gyönyörű tervek, amelyek megvalósítása a mai körülmények között lehetséges és kivitelezhető csak rövid időhöz van kötve.

Hogy a kép teljes legyen, meg kell még említeni, hogy a nemzeti szocializmus munkás alatt csak férfit ért és a női munkást lehetőleg ki akarja küszöbölni. Hogy e célt elérje, már több nevezetes intézkedésre szánta el magát, így kiházasítási kölcsönt ad ezer márka erejéig minden

női munkásnak, aki helyét átadja — egy férfinak. A kereskedelmi világban is megköveteli, hogy minden üzleti ágban lehetőleg férfiakat alkalmazzanak és a nőket bocsássák el, ami talán keményen hangzik, mégis általános követésre talál. A női munkaerők kiküszöbölése már olyan arányokat öltött, hogy a kormánynak kellett több ízben közbelépnie és a kirívó igazságtalanságokat jóvátenni. Például elbocsátották a vegyi intézetekből a női asszisztenseket, akik pedig kiváló szolgálatot végeztek és majd kivétel nélkül az elszegényedett középosztályhoz tartoztak és keresetükkel egész családokat tartottak el. Pedig a nők Hitler úttörői voltak, ők lelkesedtek a legjobban eszméiért, ők voltak hajlandók minden áldozatra, tehát az egyenjogúsági harcban elért eredményekről való lemondásra is, ha az új kor boldogságukat és nem boldogulásukat biztosítja.

A nemzeti szocializmus munkásvédő akciói közül végül fel kell említeni a múlt tél jótékonyági szenzációját, az úgynevezett Winterhilfe-t, amely 18 millió németnek segített a téli hónapokat elviselhetővé tenni. Göbbels propagandaminiszter, aki az akciót irányította, mozgósította úgyszólván az egész németseget, kitérni a közadakozás előtt lehetetlen volt, ha nem is adakozott mindenki jövedelmének megfelelően, de el lehetett mondani, hogy mindenki adott, akit csak a gyűjtők elértek. Gyűjtöttek pedig minden lehető és elgondolható módon, virágokat, jelvényeket és plaketteket adtak el, azok nélkül az utcán nem is lehetett mutatkozni. Göbbels miniszternek az ötlete volt az egy tál étel minden téli hónap első vasárnapján, az ő elgondolása szerint a német e vasárnapon csak egy tál ételt, amihez a receptet is megadta, fogyasszon és amit megtakarít, adja a Winterhilfe céljaira. Természetesen jótékony sorsjáték is volt, bár kevés nyereséggel, de annál több lehetőséggel a gyűjtés céljaira. A német szénbányák 50 millió márka értékű szenet ajándékoztak a szegények között való szétosztásra, a malmok vagy húsz millió márka értékű lisztet, a gazdák 6.5 millió métermázsa burgonyát és minden élelmiszerüzem gondoskodott, hogy lehetőleg nagy adományával belekerüljön a lapokban közölt listákba. (A nyilvánosság még mindig a legjobb ellenőrző.) Hogy a közadakozás mily mérvet öltött, talán a legbeszédesebben mutatja, hogy a német borbélyok 160.000 márka értékű ingyen munkát végeztek, azaz nyírták és borotválták a munkanélkülieket. Ezek az adományok összesen 100 millió értékben szerepelnek a Winterhilfe statisztikájában. Készpénzben 75 millió márka folyt be,, abból az egy tál ételes gyűjtés a következő eredménnyel járt:

1933 október	1,984.000	márka
1933 november	4,026.000	„
1933 december	4,476.000	„
1934 január.....	4,390.000	„
1934 február	4,687.000	„

összesen 19,563.000 márka

Szóval majd húsz millió gyűlt össze a pusztá erkölcsi kötelezettségből, hónaponként egy vasárnapon szerényebben élni és a különbséget a szegényeknek ajándékozni. Jellemző tételek még a bank és a postasekk útján átutalt adományok két és fél millió márka értékben, a

virágeladás 2,865.000 márkát jövedelmezett, a Hitler-ifjúság 285.000 márkát gyűjtött össze és az üzletekben felállított perselyek, amelyek csak egy fillért kérnek minden vevőtől, eddig 503.000 márka bevételt mutattak ki. Ez a nagyszerű eredmény ugyan nem tette még lehetővé, hogy minden szegényről úgy gondoskodjanak, ahogyan azt Göbbels miniszter elgondolta, mert arra a célra kerek négyszáz millió lett volna szükséges, hanem azt elérték, hogy legalább az úgynevezett szemérmes szegényekről, vagyis azokról, akik nem tudnak még szegénységükkel könyörületet ébreszteni és inkább elbújnak, de nyilvánosan nem mutatkoznak, valóban gondoskodhattak. Kétségtelen, hogy e kivételes eredmény csak úgy válhatott valóra, hogy a nemzeti lelkesedés e téren is hű segítőtje maradt a nácioknak, mert a Winterhilfe-vel járó óriási szervezési munkát a legtöbben minden fizetés nélkül végezték.

ÁLOM ÉS VALÓSÁG. Hitler Adolf terve: előbb munkát adni minden németnek és azután a jólét emeléséről gondoskodni. A terv első részét négy esztendő alatt kívánja megvalósítani. Amint kimutattuk, a munkanélküliségellenes harc határozott sikerrel indult meg és talán négy esztendő alatt keresztülvihető. Maga a munka azonban még nem jelent a mai körülmények között jólétet a régi értelemben. Mert a munkások általában kevesebbet keresnek, részben azért, mert a tarifákban megszabott bérekhez a munkaadók nem tartják magukat, részben mert a munkások nagy része nem heti 48, hanem csak 30—35 órát dolgozik és ahhoz mérten kap is fizetést. Maga az állam kénytelen a közmunkáknál a minimális bért fizetni és hogy a tisztességes munkanélküliek minden áron munkára kaphatók, csak természetes. Mindéből következik, hogy manapság Németországban a munka és a vele járó kereset nem jelent többet, mint a legszükségesebb életfeltételek beszerzését, tehát nem ad lehetőséget sem a takarékosagra, sem holmi messzebbmenő bevásárlásokra. A belföldi piacok látogatóinak száma emelkedni fog ugyan, de az összegek, amelyek forgalomba jönnek, alacsonyok maradnak és az ipar és a kereskedelem számára nem jelentenek többletet. És emellett, teljesen ellentétben Hitler tervével, egyre megmarad a veszedelem, hogy a munkanélküliek száma egyszerre megdagad. Ha egy bizonyos része a közmunkáknak véget ér, vagy ha az ipar újból kénytelen lesz kevesebb munkaerővel dolgozni, rögtön mutatkozni fog a munkanélküliség, mint a gazdasági világválság egyik természetes következménye. Persze a német kormánynak még mindig megmarad a lehetősége, a kivített mesterségesen elősegíteni, kivíteli jutalékok címén, amelyekkel fedeznék a magasabb külföldi vámokkal járó veszteséget és a német ipar versenyképességét biztosítanák. Ily módon a külföldet el lehetne árasztani a német ipar termékeivel, ha nem is sokáig, hiszen a külföldi államok megtalálnák a módját az ellensúlyozásnak, de a német kivitel átmenetileg jelentékenyen emelkedhetne. A német kormány eddig nem gondolt az ilyféle akcióra, de hogy a gazdasági események arra kényszeríthetik, nem titok. Mindeme nem természetes és felette kétséges eszközökkel ugyan ideig-óráig a válságos jelenségekkel meg lehetne küzdeni, de a kívánt eredményt nem lehetne elérni,

szóval a munkanélküliség, ha korlátozott mértékben is, újból minden végzetes következményekkel jelentkezhetnék. A most megindult második évi küzdelemben ugyan, amely még az optimizmus jegyében áll, e Hitler Adolf köreit zavaró jelenségekkel még nem lehet számolni, de jövő esztendőben azok kétségkívül be fognak következni, ha addig nem sikerül normális módon a német kivitel emelni.

Arra a kérdésre, vajjon nem lesz-e valóban nagy esemény, ha a hitlerizmusnak sikerül, tekintet nélkül a jövedelemre, minden németnek munkát adni, nehéz a felelet. A nemzeti elszegényedés, a proletárság terjedése, a pusztító kenyérért való örökös harc nem emelheti a nemzet erőit és nem alapozhatja meg azt a jövőt, amely minden német szemé előtt lebeg. Nem a lakosság száma a döntő, a nemzeti szocializmus elősegítheti például minden módon a házasságok kötését, támogathatja a sokgyerekes családokat százféle kedvezményrel, a németiség gyarapodhat esztendőnként újabb milliókkal, ezt az álmodást homályba boríthatja a valóság, amely nem ad elegendő jövedelmet, nem nyújt jólétet még a legkorlátozott mértékben sem és nem teszi lehetővé az ifjúság nevelését modern és európai értelemben. Be kell azonban ismerni, hogy jelenleg a Hitler-kormány útját tisztán és kizárólag csak az a gondolat, hogy a munkanélküliséget minden áron leküzdje, vezérelheti, mert különben saját léte alapjait ingatja meg. A Hitler-terv második felét, a munkások jóléte emelését azonban a német kormány a messzibb világ segédleme nélkül sohasem fogja megvalósíthatni. Itt csak szerencsés konjunktúra segíthet, amire azonban egyelőre semmi kilátás sincs.

Mégis a munkás érzi a leginkább, hogy az új idők küszöbén áll. Nemcsak azért, mert a létért való harcában elvesztette eddigi fegyvereit, nem sztrájkolhat, nem próbálhatja egyoldalúan a maga bérköveteléseit keresztülerőszakolni, hanem azért is, mert minden mozgalmát, minden törekvését az állam szabályozza és ő maga az állami hatalom nélkül teljesen tehetetlen. A nemzeti szocializmus szempontjából ez az új állapot teljesen megfelel az uralkodó párt tételeinek, de veszedelmet is jelent, mert minden csalódás, minden közvetlen fordulat az új államba vetett hitet rendítheti meg. Ma pedig Németországban minden, de minden az állami hatalom állásfoglalásán fordul meg és még eddig sehohsem észlelt módon az államtól várja minden tényező a boldogulását. Íme, egy jelentős példa erre a tételre. A zongoraipar teljesen tönkrement, német földön alig vesznek hangszert, a kivitel pedig a minimumra csökkent. A zongoragyárosok tehát összeállottak és iparuk megmentésére a következő tervet dolgozták ki: az állam tegye kötelezővé, hogy az összes iskolák egy-egy zongorát vásároljanak, ami legalább is 20.000 új zongora szállítását tenné lehetővé. Miután azonban az iskolák nincsenek abban a helyzetben, hogy e kiadást fedezzék, a gyárosok pedig nem hitelezhetnek, az állam volna kénytelen a szükséges összegeket előteremtteni és az iskolák rendelkezésére bocsátani. Kétségtelen, hogy tekintettel a zongoraipar válságos helyzetére, a kormány ezt a tervet is meg fogja valósítani, ami e téren nem lesz az utolsó. Végeredményben az ipari tevékenység finanszírozása állami kötelességgé lesz, ami azonban nem fog sem az iparnek, sem az államnak javára válni.

Ma még azonban nem tartunk ott, hogy a helyzetből folyó, nem éppen kedvező következményeket levonjuk. A német közvélemény sem tart ott, amennyiben éppen közvéleményről lehet beszélni egy országban, amelyben politikai pártok nincsenek és amelyben a sajtó mindent kerülni köteles, ami a felépítő munkát zavarná. De kétségtelen, hogy azok, akiket a dolog a legjobban érdekel, nevezetesen a munkásosztály meg van elégedve, mert az ő szempontjából egyelőre a fő, hogy a munkanélküliség csökkenjen és a munkás állandó kenyérhez jusson. Ez a tény Hitler szocializmusának a diadala és ellentétben a régi leviharzott szocializmussal, nagy eredményt jelent. Mert a marxista front is azt hirdette ugyan, hogy minden munkáskéznek alkalmat kell nyújtani a tevékenységre, de a jelszót sohasem tudta valóráváltani, sőt ellenkezőleg összetett kezekkel türte, hogy milliók kenyérüket veszítsék. Hitler tehát máris többet ért el, mint a marxizmus levitézlett vezetői, jobb szocialistának bizonyult, mint a régi rendszer oszlopai és teljesen érthető, hogy a német szocializmusnak itthonrekedt volt vezérei, mint Loebe, a Reichstag volt elnöke, vagy Severing, az egykor mindenható rendőrminiszter, lassan megtalálták útjukat Hitlerhez, vagyis behódoltak a nagyobb sikerű vezérnek, aki körülbelül azt teszi, amit nekik kellett volna tenniök, ha valaha feladatuk magaslatán állottak volna. Ez az érzés uralkodik ma a munkástáborokban, nem lehet tehát többé Németországban a marxista front esetleges újjáéledéséről beszélni, mert a tömegek, amelyek hajlandók volnának e törekvéseket támogatni, hiányoznak. Hiányozni fognak azonban akkor is, ha talán Hitler terve megghiúsulna, mert a munkások teljesen kiábrándultak a vezetőkől, akik soha ígéretüket be nem tartották és akik, amikor a dolguk dűlőre jutott, mindenhol voltak, csak ott nem, ahova a tömeg állította őket. Nem holmi diktatúrák, vagy a diktatúrára való törekvések döntötték meg a marxista frontokat Európában, hanem kizárólag vezéreiknek tehetetlensége, mert nem tudják többé bizonyítani, hogy a munkások védelme és felsegítése a világválság fordulataiban nem lehetséges. Hitler megmutatta, hogy igenis lehetséges. Természetesen ő még csak nagy feladata kezdetén van. Amit elért, a nemzeti lelkesedés hullámverésétől kísérve és támogatva érte el. Hogy minden tervét megvalósítsa, ahhoz azonban szükséges, hogy az egész világ anyagi helyzete javuljon, hogy az ipar és kereskedelem legalább is abba a magaslatba jusson, ahol 1926—1929 között volt, amikor egy félreértett, hamis konjunktúra jólétet teremtett és abban a reményben ringatta az emberiséget, hogy valóban egy jobb kor következik. A német munkanélküliek szerencséje volt, hogy Hitler jött és tragédiája lenne, ha a könyörtelen valóság széttöri az új vezér álmait, amelyek egyelőre ama hihetetlennek látszó tételen alapulnak, hogy Európának régi fényét visszaadja a jó sors, ha megpróbál — önmagán segíteni...

VÉRTESI DEZSŐ